

РІЗНОВИДИ ОЦІНКИ БАНКІВСЬКОГО КАПІТАЛУ ТА ЇХ МІСЦЕ В УПРАВЛІННІ ТА РЕГУЛЮВАННІ БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

*І.Б. Івасів, канд. екон. наук, доц.,
Київський національний економічний університет*

Низька капіталізація банківської системи України ставить під загрозу її фінансову стабільність, а також здатність вітчизняних банків забезпечити економічне зростання. У перспективі, з приходом на український ринок транснаціональних банків, недостатня капіталізація поставить під сумнів і конкурентоздатність тих банків, які зараз домінують на цьому ринку та вважаються українськими.

Через те, що капітал банку виконує оперативну, регулюючу і захисну функції, його можна вважати необхідним важелем, по-перше, управління банком і, по-друге, регулювання банківською діяльністю. Управління банком здійснюється на мікрорівні та є прерогативою його власників, котрі для забезпечення своїх інтересів наймають менеджерів банку. Регулювання банківської діяльності провадиться на макрорівні і покликане захистити інтереси вкладників банку та суспільства у цілому.

Виходячи із зазначених цілей управління банківським капіталом, необхідно розрізняти і різновиди його оцінки. До основних концепцій банківського капіталу, на нашу думку, слід віднести концепції балансового капіталу, регулятивного капіталу, ринкової вартості капіталу, економічного капіталу.

Оцінка капіталу за балансовою вартістю є найбільш традиційним методом у банківській практиці, до того ж, найменш трудомістким з точки зору методології. Його суттєвий недолік криється в тому, що він не дає ні менеджменту, ні незалежним аналітикам, ні банківським регуляторам об'єктивної інформації щодо реальної вартості капіталу, яка постійно змінюється через перманентну зміну реальної вартості активів та зобов'язань банку. Теоретично підвищити об'єктивність такої оцінки можна шляхом запровадження вимог до періодичної переоцінки активів. Проте в Україні менеджери банків, користуючись саме механізмом переоцінки активів, мають можливість завищувати обсяги капіталу.

На концепції регулятивного капіталу базується система нормативного регулювання банківської діяльності. Методологія розрахунку регулятивного капіталу визначена Базельським комітетом з банківського нагляду [2], а його структура для вітчизняної банківської практики – Законом України “Про банки та банківську діяльність” [1]. Регулюючі органи визначають який розмір капіталу потрібен банку, виходячи з якості його активів. Але статичний характер оцінки активів не дає змоги використовувати показник регулятивного капіталу при управлінні банком. Крім того, існуюча методика не задовольняє навіть банківських регуляторів, що викликало появу нових рекомендацій Базельського комітету, котрі прийнято називати “Базель II” і котрі вступають в дію у 2006 р. В них суттєвий акцент зроблено на врахуванні ризиків, зокрема, кредитного та операційного [3, с. 6-32, 94-106]. Однак навіть

в такому вигляді їх використання в інших, ніж банківське; регулювання цілях, виглядає сумнівним.

Концепція ринкової вартості банківського капіталу пов'язана з провідним завданням банківського менеджменту, яке полягає в максимізації ринкової вартості банківської фірми, зокрема ринкової вартості її капіталу. Саме на підтриманні та зростанні ринкової вартості капіталу має бути зосереджена основна увага банківського менеджменту, тому що усі проблеми банку відображаються у зниженні ринкової вартості капіталу. Доки ринкова вартість капіталу позитивна, банк може виконувати операції, користуючись довірою суспільства. І навпаки, коли ринкова вартість капіталу від'ємна, банк не зможе тривалий час здійснювати банківські операції, незалежно від того, чи його балансовий капітал додатній чи від'ємний.

Оцінка ринкової вартості капіталу становить значний науковий та практичний інтерес (особливо для власників банку), однак оскільки в даній оцінці задіяна чимала кількість факторів, саме визначення яких є серйозною проблемою, то й методологічно її виразити надзвичайно складно. Згадаймо, наскільки ірраціональною часто видається динаміка біржової вартості акцій, а для багатьох середніх та більшості малих банків навіть така оцінка є недоступною.

Спроби методологічно визначити ринкову вартість капіталу призвели до появи концепції економічного капіталу. Концепція економічного капіталу покликана виявити об'єктивні потреби банку в капіталі, зумовлені можливістю настання втрат у результаті наявних у банку ризиків. Втрати банку покриваються за рахунок капіталу, отже, чим більше ризиків буде ідентифіковано, тим більше капіталу потрібно буде банку. І навпаки, необхідність банку у капіталі буде меншою, коли в результаті відповідних заходів менеджменту ризики будуть якнайшвидше виявлені, знижені чи покриті доходами. Таким чином, наявність у банку ефективної статистичної моделі оцінки економічного капіталу дозволяє йому оцінити достатність власного капіталу на основі порівняння останнього з економічним капіталом. Відповідно, в процесі управління діяльністю банку основним індикатором достатності капіталу банку має стати саме економічний, а не регулятивний капітал. При формуванні балансового капіталу обсяг останнього повинен бути зорієнтований на економічний капітал, хоча, звичайно, обсяг балансового капіталу має відповідати мінімальним вимогам до банківського капіталу, вираженим відповідними нормативами діяльності банку, які розраховуються за допомогою регулятивного капіталу. І коли модель оцінки економічного капіталу вірно відбиватиме реальні потреби банку, котрі впливають з його діяльності, розрахункова величина економічного капіталу, в свою чергу, відобразатиме реальну, тобто ринкову вартість капіталу банку, хоча може бути далекою за значенням від регулятивного капіталу.

Якщо у сфері управління банківською діяльністю основним об'єктом ми вважаємо економічний капітал, який відображає рівень ризиків, що на них наражається банк, може постати питання про доцільність використання регулятивного капіталу навіть регулятивними органами, зважаючи на те, що він призначений для аналогічних цілей. На нашу думку, поки покладатись у

банківському регулюванні на економічний капітал недоцільно, тому що далеко не усі банки мають змогу розробити та запровадити адекватні моделі оцінки ризиків, а розробити універсальну методику для усіх банків навряд чи можливо. Тому мову потрібно вести про вдосконалення системи оцінки достатності капіталу регулюючими органами, а менеджменту банків – враховувати її в процесі управління.

Таким чином, досліджуючи проблему управління банківським капіталом, принциповим є розрізняти методології його оцінки, оскільки ті чи інші різновиди банківського капіталу прийнятні для різних цілей.

Список літератури

1. Закон України “Про банки і банківську діяльність” // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 5-6.
2. Basle Capital Acord. – BCBS. – BIS. – Basle, 1988.
3. The New Basle Capital Acord. – BCBS. – BIS. – Basle, 2001.

Івасів І.Б. Різновиди оцінки банківського капіталу та їх місце в управлінні та регулюванні банківської діяльності / І.Б. Івасів // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України: зб. наук. праць. – Суми: УАБС НБУ, 2004. – Т. 11. - С. 121-123.